STRÖMSTAD AKADEMI
Nordiskt institut för avancerade studier

Nyhetsforum Strömstad tvärvetenskapliga akademi

Innehåll

Redaktörens ruta: Anders Gustavsson 1
Månadsrapport från ordförande och rektor 2
Åsa Morberg: Studenters läsförmåga 5
Åsa Morberg: Svensk lärarutbildning....6
Åsa Morberg: Lärares användning av läromedel 7
Vetenskapsfestivalen 10-12 augusti 8
Per Flensburg: Om skogen och klimatet....8
Per Flensburg: En fråga till alla som sysslar med statistik 12
Per Flensburg: Inga system, tack!....14
Per Flensburg: Nytt AI-hot 17
Bode Janzon: Hur ska man se på ” En kulturkanon för Sverige” 19
Dag Lindgren: Millenium och egna reflektioner 21
Hari Prakash Garg: The Art of Life – As I Think....23

Redaktörens ruta: Anders Gustavsson

Redaktörens ruta

Informatikforskare och rektor Per Flensburg och **didaktiker och styrelseordförande Åsa Morberg** rapporterar om aktuella nyheter inom Strömstad akademi.

Didaktiker och styrelseordförande Åsa Morberg kommenterar aktuella diskussioner om studenters förmåga att läsa och ta till sig kurslitteratur. Hon granskar en tidningsartikel om problem inom lärarutbildningen. Hon diskuterar frågan om lärares användning av läromedel.

Informatikforskare och rektor Per Flensburg presenterar en preliminär uppläggning av Vetenskapsfestivalen i Strömstad den 10-12 augusti. Han skriver om skogen och klimatet och ställer frågor om tillförlitligheten i statistik. Han gör en kritisk granskning av begreppet system och presenterar ett också ett nytt AI-hot.

Historiker Bode Janzon granskar den svenska kulturkanon.

Skogsgenetiker Dag Lindgren reflekterar över sjukvårdsutredningen Millennium.

En vetenskapslördag hölls i Falun den 21 mars med cirka 60 deltagare. Johanna Pettersson Fürst berättade om Vad ska vi äta? Livsmedelsförsörjningens roll i Sveriges beredskap och Anders Hedlund berättade om Krigen i Ukraina och Iran/Mellanöstern

Den 7 april talade **ryggkirurgerna Peter Fritzell** och **Olle Hägg** om Ont i ryggen i Henån på Orust med omkring 50 deltagare.

Den 20 april presenterade **fysiker Lars Broman** Strömstad akademi vid Rotarymöte i Strömstad.

Redaktör: Anders Gustavsson
Layout: Per Flensburg

Strömstad akademi har gett ut antologin Ljuset och hjärnan. En vänbok till Lennart Wetterberg. ISBN 978-91-89979.59-8. https://stromstadakademi.se/Lennart.pdf

Arbetsgruppen för Hållbar Lokal Utveckling Inom Strömstad Akademi anordnar följande Bikupa Möten (Zoom länk sändes ut innan möte)

12 maj kl 16.00 - 17.30 ca Rune Wigblad talar om solenergi som lokal energikälla.

27 maj kl 16.00 - 17.30 ca Björn Zethræus informerar om ett pilotprojekt inom Biogas

15 juni kl 16.00 - 17.30 ca Tomas Kåberger talar om prissättning på svenska elmarknaden.

I videoserien SAV nr 122 har **informatikforskare och rektor Per Flensburg** publicerat sin opposition på ett kapitel om Architectural Authority: skrivet av **företagsekonom Sarah Philipson** https://stromstadakademi.se/SAV/SAV-122.pdf , Seminarium med Sara Philipson och Per Flensburg SAV nr 123 https://stromstadakademi.se/SAV/SAV-123.pdf Per Flensburg Studiecirkel Klimathot vt 2024 SAV nr 124 https://stromstadakademi.se/SAV/SAV-124.pdf , Per Flensburg studiecirkel AI-hot och möjlighet, ht 2024 SAV nr 125 https://stromstadakademi.se/SAV/SAV-125.pdf

I Fria skriftserien FSS nr 60 har **informatikforskare och rektor Per Flensburg** publicerat Översyn av informatikutbildningen på Högskolan Väst 2019 https://stromstadakademi.se/FSS/FSS-60.pdf

I Fria skriftserien FSS nr 61 har informatikforskare och rektor Per Flensburg publicerat Om tidskrift https://stromstadakademi.se/FSS/FSS-61.pdf

Jag önskar nya bidrag till majnumret av Nyhetsforum med deadline den 27 maj till anders.gustavsson@ikos.uio.no Sänd kortare artiklar, debattinlägg och/eller recensioner av ny vetenskaplig litteratur. Svenska bidrag skall ha en engelsk översättning. OBS: Filen ska vara i word eller open office format!

Sänd också bidrag till Reprintserien SAR, Preprint och Fria skriftserien till per.flensburg@stromstadakademi.se , Planerade bokprojekt och bidrag till Akademins skriftserie Acta Academiae Stromstadiensis, AAS, meddelas till anders.gustavsson@ikos.uio.no . Bidrag till videoserien skickas till Gudmund Bergqvist: gudmundbergqvist@hotmail.com

Månadsrapport från ordförande och rektor

Månadsbrev för april månad från Per Flensburg, rektor, och Åsa Morberg, styrelseordförande

Ha en fin Valborgsmäss och Första maj!

Vi önskar er alla en riktigt glad vår! Vi hoppas att ni får en riktigt fin vårhelg härligt fylld med vårsånger, majbrasor och sist men inte minst umgänge med familj och vänner! Det är en röd dag också så lite längre ledighet blir det. Vårfirandet, främst förknippat med Valborgsmässoafton den 30 april, är en traditionell svensk högtid för att välkomna våren. Firandet av Valborgsmäss och Första maj markerar tydligt en övergång till ljusare tider med aktiviteter som fyrverkerier och uteservering. Dessutom lär det bli nästan sommartemperaturer! Vi har ytterligare en långhelg i maj månad. Det är Kristi Himmelfärdsdag och då är det en långhelg igen. Maj är också en härlig vårmånad.

Återkoppling från mars månads nyhetsbrev om Rektors arbetssituation som diskuterats i arbetsutskottet

I förra brevet skrev vi om att vi haft en sned arbetsbelastning i ledningen i akademin. Vår rektor hade signalerat hög arbetsbelastning och vi försökte att hantera detta omgående. Vår rektor skrev ett brev till arbetsutskottet och jag som styrelseordförande agerade omgående.

Rektors beskrivning av arbetssituationen föranledde att ordförande omgående kallade till ett extra arbetsutskottsmöte, som planerades utifrån Rektors personliga almanacka. Mötet i arbetsutskottet ägde rum den 26/3 2026, kl. 16.00.-18.00. Dagordningen på mötet upptog en enda punkt och det var praktiska åtgärder med anledning av rektors arbetssituation. Huvudsyftet var att försöka förbättra Rektors totala arbetssituation.

Rektor behövde först ta bort uppdrag som inte föranleddes av uppdrag som rektor, men sedan analyserade vi i arbetsutskottet vad som kunde göras för att lindra rektors arbetssituation. Rektor behövde stödja kassörens arbete, eftersom ordinarie kassör är borta på grund av sjukdom och detta arbete avslutas i och med årsmötet den 24 april då en ny kassör väljs av årsmötet. Rektor har också behövt stödja sekreterarens uppdrag, eftersom ordinarie sekreterare inte var tillgänglig på grund av sjukdom. På årsmötet kommer vår ordinarie sekreterare tillbaka. Det gläder oss mycket och vi hälsar vår ordinarie sekreterare varmt välkommen tillbaka till uppdraget.

Det fanns en lång rad arbetsuppgifter som givetvis tynger rektors axlar. Vi redogjorde för alla uppdrag i förra nyhetsforum. Två uppdrag tas bort i och med årsmötet. Resterande uppdrag hoppas vi att Rektor kan fullgöra. Det här bekymret tydliggör att vi saknar administrativt stöd. Vi skulle behöva ett administrativt stöd för vår verksamhet.

Uppskjutet årsmöte till 24 april 2026

Ett uppskjutet årsmöte är naturligtvis olyckligt för oss alla i Strömstad akademi. Det har inneburit att Strömstad akademi flyttat fram det ordinarie årsmötet (årsstämman) till ett senare datum (2026-04-23 kl. 14.00.-16.00.) än vad som ursprungligen var planerat. Orsakerna är att vi har haft två nyckelpersoner i ledningen sjukskrivna sedan lång tid tillbaka och detta kan vi inte göra något åt. Det betyder följande som vi tidigare förklarat: Beslut fattas senare. Ärenden som ska beslutas på årsmötet, såsom ansvarsfrihet för styrelsen, val av nya styrelseledamöter och fastställande av resultat- och balansräkning, skjuts upp till det nya datumet. Valen till olika förtroendeposter sker också senare.

Information från styrelsearbetet

Efter årsmötet börjar vi nu på ett nytt verksamhetsår. Våra rutiner är ett styrelsemöte per kvartal och arbetsutskottet sammanträder en eller två gånger mellan styrelsemötena. Protokollen från styrelsemötet läggs ut så snart de är justerade och klara. Vi justerar digitalt. För arbetsutskotten dokumenterar vi i form av minnesanteckningar. I arbetsutskottet finns rektor, prorektor, kassör, sekreterare och ordförande. Arbetsutskottet kan givetvis adjungera personer till särskilda ärenden. Bra möten i vår styrelse, förutsätter inte bara fysisk närvaro på nätet utan även medveten närvaro. Att ständigt vara på väg någon annanstans, om inte fysiskt så i tanken, hör till den vardagliga utmaningen för oss alla. Vi ska vara noga med att skicka ut agendan i god tid. Vi ska också vara tydliga med vars och ens roll i mötet. Om den på något sätt är oklar ska vi reda ut detta i förväg. Behöver ledamöter delta? Självklart behöver ledamöter delta i styrelsemöten. Boka gärna in mötena i Din almanacka när de blir kända. Det kommer ett kalendarium inom kort. Om man har förhinder anmäler man detta i god tid så att suppleant kan ersätta. Våra möten vara i två timmar. Det är egentligen väl långt. Men vi kan ha en paus på mötet, så att vi upprätthåller orken!

Från och med nu fungerar vårt arkiv. Arkivansvarig är Bode Janzon. Bitr. arkivansvarig är Sten Philipson. De har tillsammans med Per Flensburg arbetat fram alla anvisningar. På årsmötet föredrogs i stora drag vad som gäller för arkivet. Det är väldigt bra att vi i Strömstad akademi blivit arkivbildare. Strömstad akademi har valt att spara vissa handlingar, för att kunna bevisa, eller dokumentera eller bara för att vi ska minnas dem. Arkivhandlingar är primärkällor till historisk kunskap men det vet alla forskare förstås. Ett arkiv innehåller givetvis inte all information från vår verksamhet i Strömstad akademi. Vi kommer naturligtvis att gallra med jämna mellanrum. Svenska myndigheter har en laglig skyldighet, som alla forskare vet, att spara handlingar som uppkommit i verksamheten. Det kallas allmänna handlingar. För privatpersoner, företag och organisationer finns inte sam-

ma lagskydd. Med vissa undantag är det upp till den som förfogar (arkivansvarig och bitr. arkivansvarig) över arkivet att avgöra om det ska sparas och eventuellt lämnas till en arkivet för att bevaras och kunna användas.

Vetenskapsfestivalen 2026-08-10- - 12, varmt och innerligt välkomna!

Kom ihåg att anmäla Dig till vetenskapsfestivalen som i år äger rum i Strömstads stadshus. Ansvariga för programmet är Rektor Per Flensburg och Prorektor Anders Gustavsson. Det finns också en lokal organisationsgrupp som ansvarar för de viktiga sociala arrangemangen i vetenskapsfestivalen. Den består av Sveza Filipova, Rosa Jörgensson, Peter Fritzell och Lars Broman. Vetenskapsfestivalen är viktig. Det är då vi träffas fysiskt. Att mötas fysiskt stärker gemenskapen och det är viktigt att tänka på. Vår vetenskapsfestival fungerar som ett mervärde till våra webbmöten. Bjud på Ditt kunnande och vetande och anmäl Dig till att ha en föreläsning! Våra temagrupper ska sammanträda under vetenskapsfestivalen och då är det ett tillfälle att se vad temagrupperna arbetar med. Som en extra krydda hoppas vi kunna finansiera ett framträdande av Rilkeensemblen under ledning av hedersprofessor Gunnar Eriksson i Strömstads kyrka. De är enligt vår mening en av världens främsta ensembler. De uppträdde redan år 2023 under vetenskapsfestivalen då. Som en extra krydda kommer även Thomas von Brömssen att delta. Allt dock under förutsättning att vi får tillräckligt med bidrag.

Akademisk verksamhet

Våra teman har kommit igång bra. Teknikvärderingsgruppen svarar på en debattartikel på DI om Sveriges AI-satsningar och man planerar ett framträdande på Almedalsveckan för att propagera för Maglev-tåg. Arne Fagerström har tillsammans med Agneta Sundström startat ett energitema, där ett antal aktiviteter är på gång, Per Staffan Boström har tillsammans med Margareta Berg startat ett tema för mentorer för doktorander och Per Staffan har ett tema på gång där det gäller samarbete med företag. Ett tema om kulturer kring Svarta Havet är i startgroparna. Dessutom är ett antal artiklar under produktion och vår vetenskapliga tidskrift ska sjösättas. Vi funderar på att ytterligare betona den tvärvetenskapliga ansatsen genom att kalla den Acta Akademiae Strömstadiensis Interdisciplinaris, förkortat AASI. Med denna inriktning blir det lättare att inkludera även tillämpad forskning, vilket vi håller på med i både teknikvärderings- och energitemana. Samtidigt är det viktigt att även inkludera mer teoretisk och övergripande forskning.

Hur ska vi skapa ett riktigt gott samarbete i Strömstad akademi?

Det är en stor och viktig fråga att fundera över. Det krävs att vi skapar en kultur av tillit och att vi är måna om öppenhet. Vi behöver prioritera gemensamma mål, tydlig kommunikation och delad information. Vi behöver bli bra på att bygga teamkänslor genom att vi lär känna varandra, och att vi tänker på att vi använder oss av medlemmarnas unika styrkor. Vi ska försöka att uppmuntra feed back och att vi ska lösa våra konflikter konstruktivt. Vi i ledningen ska tänka på att ge tydliga riktlinjer och dessutom se till att vi ha regelbundna uppföljningar av vad vi arbetar med. Vi är alltid öppna för goda råd.

En speciell möjlighet är att använda IT för dessa ändamål. Vi har försökt med diskussionsforum utan framgång. Men vi vet också att en del av våra ledamöter gärna använder AI som en sparringpartner. Det är faktiskt ett skrämmande fenomen, för det visar att vi hellre diskuterar med en maskin än en människa. Det är första steget i maskinernas övertagande! Ett sätt att komma runt detta är att göra som Dag Lindgren gjort, starta en blogg! Dags blogg nås genom https://www.stromstadakademi.org/befolkning/ och det är fritt fram att kommentera inläggen. Vi funderar på att inrätta en liknande blogg för Akademin: https://www.stromstadakademi.org/disk/ där de personer önskar kan få ett konto för att starta nya trådar men där man kan kommentera utan att vara inloggad. Det enda fungerande diskussionsforum vi har nu är nyhetsforum och med en månad mellan varje replik.

Åsa Morberg: Studenters läsförmåga

Nu har studenter svårare igen att ta till sig kunskap genom att läsa kurslitteratur

Av Åsa Morberg, fil.dr i pedagogik och docent i didaktik

Nu har vi åter igen sett kritik mot studenternas läsförmåga från utbildningsdepartementet. Nu är det åter igen många lärare i högre utbildning som upplever att studenternas läs- och skrivkompetens i svenska har försämrats. Dessutom är det allt fler studenter som använder alternativa kunskapskällor där bland annat AI-verktyg ersätter traditionell läsning av kurslitteratur.

Det är några av slutsatserna i rapporter som SCB och UKÄ nyligen presenterat och som utbildningsdepartementet skriver om i sin information. Det här är absolut inget nytt. De här klagomålen har kommit mer eller mindre kontinuerligt sedan jag började arbeta inom högre utbildning på sjuttiotalet.

Utbildningsminister Lotta Edholm klagar högljutt på studenternas läsförmåga. Hon säger att läskrisen blir tydligare, enligt många lärares vittnesmål. Det är oroväckande, säger hon, eftersom det påverkar studenternas kunskapsutveckling och förmåga att använda kurslitteratur.

UKÄ och SCB fick förra året i uppdrag att, dels kartlägga hur studenternas läsförståelse utvecklats och hur den påverkar genomströmningen i högre utbildning, dels skulle de undersöka hur studenterna använder och får tillgång till kurslitteratur.

I SCB:s rapport sägs att fyra av tio, nästan varannan student, av lärare på högskolan upplever att det har skett en försämring av läs- och skrivkompetensen i svenska under de senaste fem åren. Det syns dock ingen betydande försämring i läsförståelse när det gäller betyg, högskoleprovsresultat eller prestationsgrad över tid.

I internationella undersökningar (PIAAC och PISA) syns heller ingen försämring över tid, men däremot en signifikant ökad spridning i elevresultat och en försämrad likvärdighet. En betydande andel lärare uppger att de har anpassat sin undervisning utifrån studenternas svårigheter att tillgodogöra sig informationen. Det är mycket intressant. Hur har de gjort?

UKÄ:s rapport visar att kurslitteraturens ställning i högskolan genomgår en större förändring. Studenterna använder fler alternativa kunskapskällor där bland annat AI-verktyg ersätter en traditionell läsning av kurslitteratur. Samtidigt visar rapporten att kurslitteraturen fortfarande är viktig för att få en djup förståelse av ämnet, men att det kommer krävas anpassningar av kurslitteraturen i framtiden. Mycket intressant. Vad betyder det? Vad säger läromedelsförfattarna? Och vad säger Läromedelsförfattarnas förbund? Hur ska litteraturen anpassas?

UKÄ:s kartläggning pekar på att studenternas vana att läsa längre texter verkar ha minskat och den obligatoriska kurslitteraturen verkar också läsas i mindre utsträckning. Det är mycket intressant. Hur kan man då klara tentorna?

Sammantaget konstaterar utbildningsministern att denna utveckling behöver mötas tidigt, redan i förskolan och grundskolan, för att säkerställa att framtidens studenter kan tillgodogöra sig sin utbildning på ett bra sätt. Skolan måste tillbaka till grunderna hävdar gymnasie-, högskole- och forskningsminister Lotta Edholm.

Det här är verkligen inget nytt problem. Av och till ha studenternas läs och skrivförmåga kritiserats över tid både av lärare och forskare. Orsakerna till studenters bristande läs- och

skrivförmåga är komplexa och sammansatta, och debatten om studenters bristande läs-och skrivförmåga lyfter fram flera faktorer som spänner över många orsaker allt ifrån från grundskolans kvalitet till digitaliseringens effekter.

Bland de främsta orsakerna nämns exempelvis minskad läsvana, bristande studieteknik, ökad skärmtid och en förändrad syn på kunskap och text.

De ämnen och områden som handlar om lärares yrkesredskap i läsning och skrivning minskas kontinuerligt ned i lärarutbildningen. Det gör att lärare i grundskolan inte har tillräckliga yrkesredskap för att klara läslärandet och fortsatt lästräning! Vänd trenden och ge lärarna tillbaka metoder för att klara läslärandet och fortsatt lästräning!

Åsa Morberg: Svensk lärarutbildning

Svensk lärarutbildning har problem, intressant artikel i SVD av forskare som lockade ut utbildningsministern i en replik

Av Åsa Morberg, fil.dr, docent, och lärarutbildare

Sverige står inför en kommande lärarkris, säger många debattörer. Vad gör regeringen för att åtgärda detta? Bristen på behöriga lärare är stor i hela landet, resultaten sjunker i flera ämnen i lärarutbildningen och arbetsbelastningen i läraryrket är väldigt hög. I en mycket intressant artikel i SVD belyser Marcus Warnby, Göteborgs Universitet, och Anders Jönsson, Högskolan i Kristianstad, de problem som dagens lärarutbildning brottas med. Artikeln tar ett nytt grepp och artikeln lockade till och med utbildningsministern till en replik i SVD.

Vad behöver göras för att lösa problemen i lärarutbildningen frågar sig författarna i artikeln? De vänder sig mot den ringa undervisningstid som lärarstudenterna får, som är alldeles för liten menar författarna. Kravet som författarna ställer är att regeringen måste skapa förutsättningar för att: öka den lärarledda undervisningstiden i lärarutbildningen, säkra tillgången till goda och erfarna lärarutbildare och garantera stärka resursförutsättningar för lärarutbildningens kärnuppdrag, nämligen att utbilda duktiga lärare.

Regeringen ska inte heller detaljstyra lärarutbildningen, enligt min mening. Författarna tar inte upp detta, men jag tycker att det behöver sägas. Lärarutbildningen är en akademisk yrkesutbildning med allt vad detta innebär. Överlåt till professionen att ta besluten på klassrumsgolvet. Politiker ska bara ge riktlinjer och ge resurser, inte styra och ställa i detaljer.

Ett stort problem som författarna lyfter fram är att regeringen höjt behörighetskraven till lärarutbildningen från och med höstterminen 2027 (SFS 2025:1559), vilket naturligtvis minskar antalet lärarstudenter. Beslutet riskerar därför att ytterligare förvärra lärarbristen. Varför inte lita på att alla lärarstudenter inte kommer ut med examen, som faktiskt tas in!

Men behörighet är bara en del av problemet menar författarna. Den allra viktigaste frågan är hur vi faktiskt utbildar de lärarstudenter som faktiskt antas. En del av problemet är mängden lärarledd undervisning i lärarutbildningarna. Det är en professionsutbildning och för att bli en bra lärare behöver man se duktiga lärarutbildare. Lärarstudenterna har rätt att förvänta sig att få ordentligt med lärarledd undervisning. Det finns exempel på att lärarstudenter fått så lite som tre undervisningstimmar per vecka. Med så liten del av lärarledd undervisning hänvisas lärarstudenterna till självstudier och grupparbeten i stället för att få kvalitativt god och välstrukturerad undervisning av erfarna och duktiga lärarutbildare.

I dag, menar författarna, att Sveriges regering försöker lösa lärarkrisen genom att fortbilda de redan yrkesverksamma lärarna. Det är inte många som uppmärksammar detta. Detta är

viktigt att påpeka. Regeringen satsar stora resurser på olika typer av insatser för redan verksamma lärare, som lärarlyft, professionsprogram och andra satsningar. Detta innebär att kompetens tillfälligt förskjuts från grundutbildningen till insatser riktade mot redan verksamma.

Det författarna till artikeln ser är alltså hur svensk lärarutbildning lappas och lagas i efterhand, i stället för att byggas hållbart från början. Det är dock ineffektivt – och i längden kostsamt – att inte investera i början av utbildningen och därefter försöka kompensera detta genom diverse fortbildningsinsatser. En stark grundläggande lärarutbildning är den mest träffsäkra reformen vi i Sverige kan göra för att stärka skolan. Mer lärarledd tid innebär bättre möjligheter för studenter att utveckla ämneskunskaper, pedagogisk och didaktisk kompetens samt professionellt omdöme under handledning och det är verkligen sant. Det ger också en tydligare introduktion till yrkets komplexitet och stärker kopplingen mellan teori och praktik. Dessutom handlar det om status. En utbildning med hög lärartäthet signalerar att yrket tas på allvar. En utbildning som till stor del bygger på självstudier signalerar motsatsen. Om vi menar allvar med att höja läraryrkets kvalitet och attraktivitet måste vi börja i rätt ände.

Jag tycker att slutorden i deras artikel var riktigt rolig! Citat av författarna:” Det är dags att sluta ”silvertejpa” i efterhand. Bygg en lärarutbildning som håller från början”. Artikeln är mycket bra och högst läsvärd artikel med ett litet nytt grepp om vad som bör göras!

Referens:

Warnby & Jonsson, 2026-04-19i SVD ”Blivande lärare får i hög grad utbilda sig själva”

Åsa Morberg: Lärares användning av läromedel

Lärares användning av läromedel styrs av förutsättningarna,

Av Åsa Morberg, fil.dr i pedagogik, docent i didaktik och läromedelsförfattare

En ny och mycket intressant rapport har tagits fram av IFOUS på uppdrag av Läromedelsförfattarna. Huvudresultaten visar att tillgången på läromedel påverkar hur undervisningen kan genomföras. Lärare som har god tillgång till läromedel upplever i högre grad att de kan köpa in det de behöver, medan situationen är den motsatta i skolor med sämre tillgång. Rapporten finns att ladda ned på www.ifous.se . Mycket av det som står att läsa i rapporten visste vi nog faktiskt förut, men att få det belagt gör studien högst berättigad.

Annika Jahnke, forskare, projekt - och processledare på Ifous är författare till rapporten. I en presentation av rapporten, säger hon, att lärares arbete med läromedel präglas av stor flexibilitet, de väljer utifrån didaktiska val och de justerar ständigt och mixar olika läromedel. Samtidigt, säger hon, att resultaten visar att deras möjligheter att göra dessa val ser olika ut, beroende på vilka resurser och strukturer som finns lokalt.

Rapporten bygger på en stor nationell enkät med över 2 000 lärare samt workshops med verksamma lärare i hela fyra kommuner. Resultaten visar att läromedel har en central roll i lärares planering och i elevers självständiga arbete. Lärare utgår sällan från ett enda enskilt läromedel. I stället kombinerar och anpassar lärarna utifrån olika material utifrån undervisningens behov. Samtidigt framträder stora variationer mellan skolor och ämnen som påverkar hur läromedel används i praktiken. I vissa fall påverkar tillgång och resurser vilka didaktiska val som är möjliga i undervisningen.

Per Kornhall, ordförande, Läromedelsförfattarna, säger att tillgången till läromedel skiljer sig åt mellan skolor, och att det i sin tur påverkar undervisningen och detta visar på ett stort likvärdighetsproblem. Läromedel ska inte vara något som köps in ”om man har råd”, det ska vara en självklar rätt,

menar Per Kornhall. Först när alla elever har samma förutsättningar kan svensk skola bli likvärdig, säger han. Rapporten pekar särskilt på tre områden där utveckling behövs:

- Bristande likvärdighet mellan skolor och ämnen
- Bättre tillgång till ett brett lokalt utbud som möter lärares behov
- Behov av ett gemensamt ansvar för läromedlens kvalitet och användning

Om Ifous: Ett fristående forskningsinstitut som verkar för innovation, forskning och utveckling i skola och förskola. Ifous samverkar med huvudmän, skolledare, lärare och forskare för att utveckla undervisning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Om Läromedelsförfattarna: Läromedelsförfattarna är en medlemsdriven intresseorganisation för författare av läromedel och kurslitteratur i Sverige. Läromedelsförfattarna för författarnas talan, förbättrar villkoren och erbjuder ett starkt författarkollektiv. Läromedelsförfattarnas vision är ett kunskapsorienterat samhälle där läromedel av hög kvalitet för alla är en självklarhet.

Jag är medlem i Läromedelsförfattarna och de har specialpris för seniorer. Jag betalar 700:- för medlemskap i Läromedelsförfattarna. Jag får mycket för pengarna. Seminarier inbjuds man ofta till med olika aktuella ämnen.

Vetenskapsfestivalen 10-12 augusti

Programmet börjar ta form alltmer. Följ det på vår hemsida: https://www.stromstadakademi.org//blockschema.pdf . Formen är den vanliga: Måndag 10:e diskuteras akademins utvckling och vi hoppas få dit några politiker. Än så länge har bara miljöpartiet sagt att de kommer men vi vill gärna ha dit fler. På tisdag kväll hoppas vi (det är nästan säkert) att Gunnar Eriksson och hans Rilkeensemble ska ge oss en högtidsstund i kyrkan. Det är en av världens bästa körer och man blir alldeles betagen av dem!

Allt detta är gratis! Så tveka inte!

Per Flensburg: Om skogen och klimatet

Om skogen och klimatet

Per Flensburg, professor

Detta är ett uppdaterat dokument om skogen och dess påverkan på klimatet. Den är inspirerad av diskussioner jag haft med Dag Lindgren, som är professor i skogsgenetik och Johanna Deinum, docent i biofyskalisk kemi samt allra viktigast, med min f d granne Åke Jansson, skogsbonde sedan åtskilliga decennier. Han är nu 85 år men har stenkoll på både sin skog och hela landets skog. Jag har fått länkar till många intressant artiklar från Åke och vi delar båda vår oro för det skenande klimatet.

Grundläggande förutsättningar

I Parisavtalet 2015 åtar sig varje land att bidra till att den globala uppvärmningen till år 2100 ska hålla sig långt under 2°C (jämfört med förindustriell nivå) samt en intention om att göra ytterligare ansträngningar för att den globala uppvärmningen ska begränsas till 1,5°C. Vi kan nu, 2026, konstatera att detta inte kommer att ske. 1,5° målet är i princip redan överskridet och man pratar nu mer om 3° än om 2°. Utsläppen fortsätter men inte i samma galopperande ökningstakt som tidigare. Men med klimatförnekare som Trump och de högerextremistiska partierna, inkl SD, är inte framtiden speciellt ljus. Den koldioxid som släpps ut i atmosfären nu, stannar kvar i åtminstone 1000 år. För att människosläktet ska

ha en chans att fortleva under någorlunda drägliga förhållanden, måste en massa CO_2 bort från atmosfären.

Den enda mekanism vi har som i stor skala kan reducera CO_2-halten är växtligheten och då speciellt skogen. Djunglerna kring ekvatorn är mycket effektiva i detta avseende, men dessvärre avverkas de hela tiden. På det norra halvklotet har vi det som kallas det boreala barrskogsbältet, som sträcker sig från Kanada, genom Norden, genom Ryssland och tillbaka till Kanada och norra USA. En stor del av dessa skogar är urskogar, dvs de brukas inte av människor utan växer fritt.

Läget i Sverige

Det mesta CO_2 -utsläppen (73%) härrör från fossila bränslen som används för att framställa el. Här är Sverige unikt genom att vi sort sett inte använder något fossilt bränsle för att framställa vår el. Vi har dessutom gott om el och exporterar 20% av den el vi producerar. Vi har också gott om skog som tar upp CO_2 så fram till ca 2015 tog vår skog upp ungefär lika mycket som vi släppte ut och landet som helhet var stort sett koldioxidneutralt. Men då började det hända saker. Upptaget minskade dramatiskt under några år därför att antalet levande träd minskade och även deras förmåga att uppta CO_2 . Detta beror på flera olika faktorer. Temperaturen stiger och då växer gran och tall mindre, insektsangreppen blir fler och kraftigare samtidigt som avverkningen fortsätter i sam-ma takt som tidigare. Virkesmängden ökar väldigt lite och därmed skogens förmåga att ta upp CO_2 . Det illustreras i figuren nedan, hämtad från naturvårdsverket.

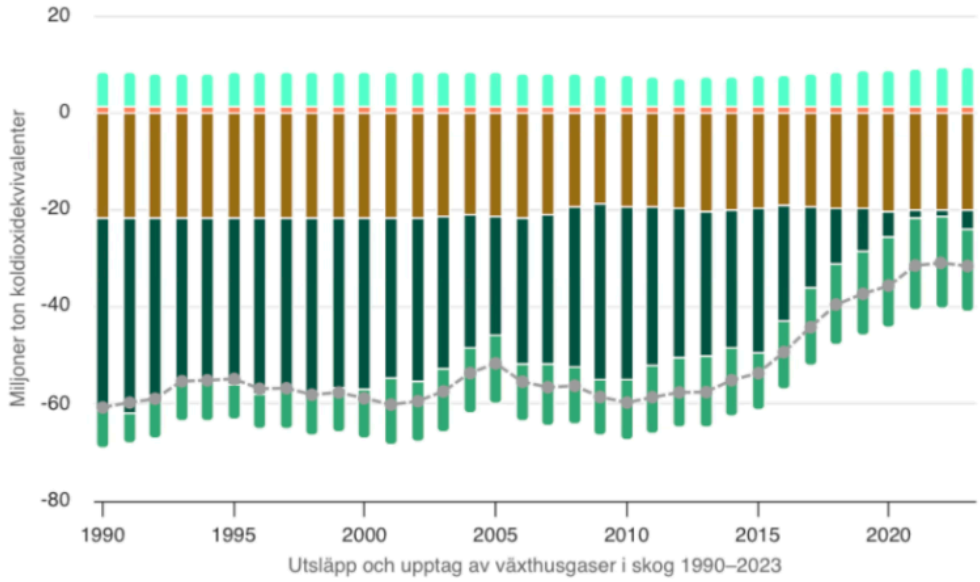

Vi ser att största delen av upptagen kommer från växande träd och efter 2025 minskar detta drastiskt. 2018 hade vi en het och torr sommar då träden växte sämre och blev utsatta för häftiga insektsangrepp. Dessutom var det en massa skogsbränder. Men efter 2023 lär det ha blivit en stor tillväxt, kurvan nedan är hämtad från Skogsdata 2025, utgiven av SLU.

Vi ser att tillväxten från 2012 stadigt minskat fram till 2024. Kryssen i slutet på kurvan indikerar värdena för 2024 och 2025. Men om ökningen är ett trendbrott eller bara tillfällig återstår att se. Det brådskar!

Eftersom vi i princip redan har passerat 1,5° målet innebär det att utsläppen måste upphöra och befintlig CO_2 måste tas bort från atmosfären. Men många av de åtgärder som vidtages har liten effekt, ja i en del fall har de faktiskt motsatt effekt! Jag ska nedan gå genom en del av de åtgärder man gör för att minska CO_2 -halten i luften.

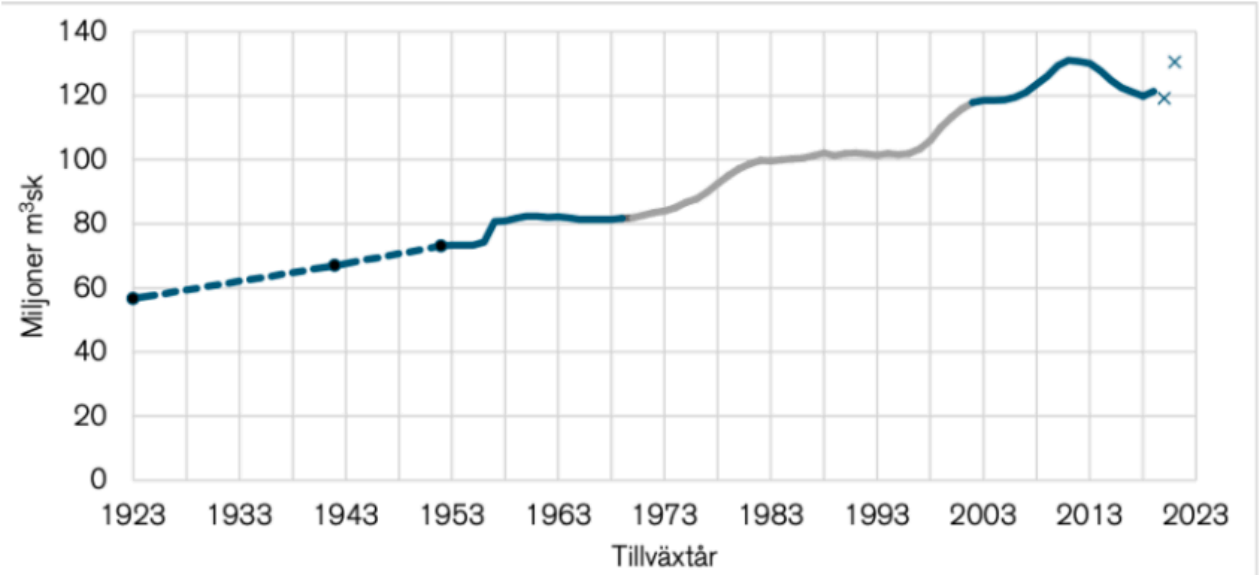

Figur 2. Årlig genomsnittlig volymtillväxt (inklusive tillväxt från avverkade träd fr.o.m. 1957). Alla ägoslag exklusive bebyggd mark, inklusive fjäll från 2016. Miljoner m³sk. Interpolerade värden (streckad linje) 1923–42 samt 1942–52. Glidande femårsmedelvärden 1953–2019, därefter ettårsmedelvärde för 2020 och 2021 (osäkrare och därför markerade med X). Exklusive formellt skyddade områden (grå linje) 1969–2002. Riksskogstaxeringen 1923-2024.

Reduktionsplikt

Reduktionsplikten innebär att man blandar in en viss procent biologiskt och förnybart bränsle i bensin och framförallt diesel. Tanken är att den CO_2 som släpps ut av det biologiska bränslet ska absorberas av nya träd som planteras. Men ett nyplanterat träd avger mer CO_2 än det tar upp. Det beror till stor del på att ett nyplanterat hygge avger mycket CO_2. Det dröjer 10-15 år innan trädet tar upp mer CO_2 än det avger. För att då kompensera för all den koldioxid som bildats då trädet blev motorbränsle behövs ytterligare ett antal år, förmodligen decennier. Politiker säger ofta att höjd reduktionsplikt minskar utsläppen. Detta är helt fel, biodiesel och biobensin släpper ut lika mycket CO_2 som fossilt dito. Men under en växtperiod på 70-100 år jämnar det sig och då stämmer påståendet. Problemet är bara att vi inte har den tiden, CO_2-halten måste ner nu, inte om 70 år! Kolbindningen växlar mellan olika trädarter, vilken klimatzon de växer i och i vilken jordmån trädet växer. Träd på sydliga breddgrader kan växa upp till 10 gånger snabbare än träd som växer på norra halvklotet. Hur mycket koldioxid trädet kan ta upp beror även på dess vikt och hur gammalt det är. Ett genomsnittligt 35 år gammalt träd binder ca 25 kg koldioxid varje år, men variationen ligger någonstans på 10–40 kg per år.

Eldning med ved och flis

Vi har samma fenomen här. Ved och flis släpper ut CO_2 när de eldas och denna tas upp av nyplanterad skog så om 70-100 år är den borta ur atmosfären. Eldar man med fossila bränslen är den CO_2 som bildas ett reellt tillskott. Precis som med reduktionsplikten medför vedeldning på kort sikt en ökad halt av koldioxid i atmosfären. Det har vi inte råd med. Paradoxalt nog är en gasolgrill idag miljövänligare än en kolgrill.

Emellertid beräknas CO_2-utsläppen från fällda träd på ett konstigt sätt. I det ögonblick ett träd fälls räknas all dess CO_2 som frisläppt i atmosfären. Det går under rubriken LULUCF (Land Use, Land-Use Change and Forestry). Detta är inte alltid rättvisande. Om trädet skapar stockar som används för att bygga hus är ju huset i själva verket en kolsänka, som dock inte tas med i beräkningarna. Om det blir flis och eldas i en fjärrvärmeanläggning innebär

detta inte en ökning av CO_2 - utsläppen eftersom de redan är inräknade i LULUCF. Det görs dock en schablonmässig avräkning av den fällda skogen utsläpp för att i viss mån kompensera för virkesproduktion. En annan sak är framställning av pappersmassa och papper där CO_2 utsläppen redan är inräknade när trädet fälls. Detta gör att det är väldigt lätt att räkna dubbla utsläpp.

Skogsskötsel

Forskare är oense om det är gamla eller unga träd som tar upp mest koldioxid. Unga träd växer snabbare, men äldre träd har tätare trämassa. En förutsättning för att nå maximal kolinlagning skulle därför kunna vara att premiera bägge delar, dvs behålla naturskogar med äldre träd och plantera nya skogar där det tidigare inte fanns någon. Äldre skogar som fått växa fritt och under lång tid har också en större biologisk mångfald, vilket är viktigt inte bara utifrån klimatsynpunkt utan även andra aspekter. Figuren på nästa sida är en principskiss över hur kolinlagringen förändras under trädens livslängd. Den växande fullslutna skogen är den som tar upp mest CO2 medan den gamla urskogen är stort sett koldioxidneutral. Den är en kolsänka, men tar inte upp någon CO2 . Det beror på att den gamla skogen har en massa träd som fallit omkull och ligger och ruttnar. Både barrträd och lövträd tappar sina barr/löv, barrträden efter 3-4 år, lövträden varje år. Kolet i barren och löven hamnar i förnan och på sikt i marken, tas upp av växtligheten, eller går upp i atmosfären. Träd använder kolet även till att bygga stammen, grenarna och rötterna. Ju fortare träden växer desto mer kol binds. När träden blir gamla avtar tillväxten (eg. nettotillväxten, dvs skillnaden mellan bruttotillväxten och den naturliga avgången). Så växande skog tar upp kol i proportion till tillväxten.

Man står inför dilemmat att avverka skogen där en viss del blir bränsle, pappersmassa eller andra träkemiska produkter och i denna process släpper ut CO2 eller om man ska låta skogen stå och bli en kolsänka. I det senare fallet får skogsägaren ingen avkastning. Jag tycker det verkar rimligt att ha ett skogsbruk där man avverkar fullvuxen skog och använder virket på ett beständigt vis, t ex genom 3 att bygga trähus. På så sätt drar man nytta av skogens upptag av CO2 samtidigt som virket blir en kolsänka. En annan uppgift för skogen är att användas för att ersätta oljeprodukter såsom biodiesel, energi, gengas, fodercellulosa, alkohol, textilier, cellull, lim, syntetiskt gummi, hartser, plast, konstläder, tvål, såpa, lacker och lösningsmedel. Men framförallt är det som bränsle. En viktig del i skogsskötseln är nyplanteringen. Av tradition har man planterat gran i södra Sverige och tall i norra. Men nu är det så varmt att de vanliga sorterna inte trivs och inte växer. Därför har man tagit fram andra sorter som tål värmen bättre och som växer snabbare. Man planterar också mer lövträd än tidigare, dels för att de växer snabbare, dels för att de står emot storm bättre än gran.

Frågan är dock vad man ska göra med de nya lövträden. Björken som egentligen består av två sågbara träslag, vårtbjörk och glasbjörk har genom en del i BizWOOD Småland projektet provats av RISE. Undersökningarna visar att björk har en betydligt högre hållfasthet, styvhet och densitet än våra normalt använda barrträslag. Dessutom visar den att det skulle gå att sortera björk med samma tillvägagångsätt som barrträd både visuellt och maskinellt. Sorteringen skulle kunna ge ett högt utbyte och sortera ut höga hållfasthetsklasser, i klasser upp till C45 för konstruktionsvirke.

Skogsbrand och storm

Ett varmare klimat medför oavvisligen fler skogsbränder. Vi läser i tidningarna om stora bränder i Californien och i Australien. Även i Sverige kan det brinna rejält, 2018 var det ett sort område i Västmanland som brändes ner. När skogen brinner frigörs stor mängder CO_2 och skogens förmåga att ta upp den minskar. Men ganska snart efter branden kommer ny växlighet och då ofta i form av björk. Denna växer snabbt och tar upp mer CO_2 än vad gra-

nen gör. På sikt kan faktiskt en skogsbrand leda till större upptag av koldioxid än innan skogen brann. Dessutom tål den vind bättre än gran. Men björk är ett hårt virke och lämpar sig t ex inte som regelvirke eller pappersmassa. Stormar tar också sin part av skogen. Det är granen som är allra känsligast, både för att den faller lätt och lätt faller offer för skadedjur när den väl är fallen. Det vanliga traktskogsbruket (med kalhyggen) skapar också fria ytor där vinden får spelrum. Genom att avverka mindre områden blir skogen mer stormtålig.

Mätning av utsläpp

I det ögonblick ett träd fälls räknas all dess CO_2 som frisläppt i atmosfären. Det går under rubriken LULUCF (Land Use, Land-Use Change and Forestry). Detta är inte alltid rättvisande. Om trädet skapar stockar som används för att bygga hus är ju huset i själva verket en kolsänka, som dock inte tas med i beräkningarna. Om det blir flis och eldas i en fjärrvärmeanläggning innebär detta inte en ökning av CO_2 - utsläppen eftersom de redan är inräknade i LULUCF. Det görs dock en schablonmässig avräkning av den fällda skogen utsläpp för att i viss mån kompensera för virkesproduktion. En annan sak är framställning av pappersmassa och papper där CO_2 -utsläppen redan är inräknade när trädet fälls. Detta gör att det är väldigt lätt att räkna dubbla utsläpp.

Per Flensburg: En fråga till alla som sysslar med statistik

En fråga till alla som sysslar med statistik

Per Flensburg, professor i informatik

Man hör och läser ofta om saker som påverkar oss, vår livslängd, vår hälsa och sådant. Jag ska ta ett exempel. För ett tag sedan läste jag i en tidning att 50 gr fet ost om dagen minskade risken för hjärt- och kärlsjukdomar. Jag kommer inte ihåg om det var 50 eller 15 gr men det spelar ingen roll för min undran är: Hur kommer man fram till det? Liknande undersökningar om andra fenomen finns det gott om och min undran gäller även dem. Jag föreställer mig att det går till ungefär så här:

Man har två grupper med lämplig mängd människor. Ena gruppen får äta ost, den andra får det inte. Detta pågår en viss tid. Därefter undersöks samtliga personer med jämna mellanrum om de har utvecklade eller begynnande hjärt- och kärlsjukdomar. Tiderna här spelar roll, men är ointressanta för min fråga: Hur vet man att skillnaden mellan grupperna beror på osten? Det kan ju vara skillnader i livsstil, i annan kosthållning, allmän nöjdhet, misantropi, skilsmässor etc. Det finns ju stort sett oändligt många variabler som kan påverka. Hur isolerar man variabeln ost?

Jag kan tänka mig att resonemanget går så här: Båda grupperna måste vara rimligt stora och man måste se till så att båda är representativa för den population man studerar. Då skulle man kunna hävda att grupperna som helhet är homogena i allt utom just ostintaget. Då är frågan hur stora måste grupperna vara? En mer grundläggande fråga som först måste besvaras är ”Vilken är populationen?”. Som jag kommer ihåg det gällde påståendet generellt, dvs för hela jordens befolkning. Då måste grupperna vara väldigt stora och det blir en väldigt dyr undersökning. Och hur kommer man fram till att det gäller just ost och inte korv eller vindruvor eller ägg? Om det ska gå rätt till har man någon teori bakom som säger att en viss typ av livsmedel har positiva effekter på hjärt- och kärlsjukdomar. Just fet ost råkar tydligen ha extra mycket av dessa ämnen.

Låt oss säga att man i första läget bara studerar den svenska befolkningen. Naturligtvis kan man förirra sig in i definition av Sveriges befolkning: Är det personer som är födda i Sverige av svenska föräldrar? Är det personer med ljus hudfärg? Hur många generationer måste ha

bott i Sverige etc. Sifo har lite över 800 personer i den grupp man använder för att mäta den politiska opinionen medan andra opinionsinstitut behöver fler, en del över tusen personer. Men låt oss anta att dessa frågor kan lösas, kan man då lita på resultatet? Nja, det är ju det här med variabler och variabelanalys.

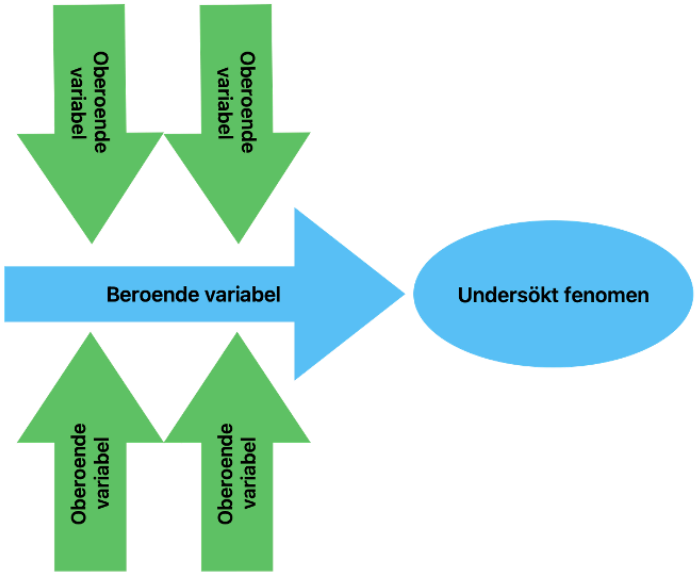

Antag att de positiva effekterna av att käka fet ost bara uppkommer om man samtidigt dricker rött vin till osten. Vår teori säger inget om det och det mäts inte i undersökningen, där är det bara ost man tittar på. Om grupperna valts ut korrekt är det ungefär lika många vinpimplare i kontrollgruppen som i ostgruppen. Så hur vet man att de positiva effekterna beror på osten? Såvitt jag kan förstå vet man inte det. Vanligen mäter man en variabel, den beroende variabeln och antar att alla andra variabler är oberoende. Men hur vet man det?

Med detta exempel som bakgrund vill jag ställa följande fråga till alla som sysslar med statistisk verifiering: **Hur vet ni att de oberoende variablerna verkligen är oberoende?**

Jag har i metodböcker läst att man vanligen väljer den beroende variabeln så att den är lätt att mäta. De oberoende variablerna är då svårare att mäta, så dem bortser man från! Men de kan ju i verkligheten ha lika stor eller rentav större påverkan på det fenomen man studerar, det är bara det att det är svårt att mäta den. Eller så bortser man slentrianmässigt från dem därför att den beroende variabeln är mycket intressantare att studera.

Jag har som sagt inte läst ostrapporten utan bara en journalists redogörelse för den. Jag tror till och med att man sa att risken för hjärt- och kärlsjukdomar minskade med x % där jag glömt vilket värde x har. Hur mäter man den egentligen? Man kan säga att det i ostgruppen var x% färre fall av hjärt- och kärlsjukdomar, men säger det något om risken? Risken beror ju av väldigt många faktorer där tydligen intag av fet ost överskridande en viss mängd per dag är en, men bara en! Jag tror jag läste om det i Illustrerad vetenskap, där journalisterna borde ha ett visst hum om hur vetenskapliga undersökningar genomförs. Påståendet att risken för hjärt- och kärlsjukdomar minskar med x % om man äter minst 50 gram ost per dag är ju rena rama nonsens. Eller som Mark Twain påstås ha sagt: Det finns tre sorters lögn: Vanlig lögn, förbannad lögn och statistik!

Per Flensburg: Inga system, tack!

Inga system, tack!

Per Flensburg, professor i informatik

Ett av de mest missbrukade begreppen inom organisationsteori är begreppet ”system”. I dess generella betydelse är det ”komponenter med relationer mellan sig”. Det finns en vetenskap Generell systemteori (General Systems Theory) som sysslar med system i denna betydelse. Det är en mycket generell definition av system som ligger bakom och man brukar säga att skillnaden mellan vanlig vetenskap och systemvetenskap är att den vanlige veten-

skapsmannen vet allting om ingenting medan systemvetaren vet ingenting om allting. Något tillspetsat onekligen men det ger en inblick i ämnet.

Begreppet ”system” missbrukas ofta genom att man använder det för att beteckna datoriserade informationsbehandlingssystem, kort uttryckt: IT-system. Det är sådana vi studerar inom informatiken. Det hela började 1966 då Börje Langefors skrev sin berömda bok: ”Theoretical analysis of informations systems” där han lade grunden till ämnet och blev samtidigt professor i ”Informationsbehandling – särskilt den administrativa databehandlingens metodik”(Langefors B 1966). Han behövde inte ens disputera för att få denna professur!

Börjes stora bidrag var insikten att man inte kunde börja med att programmera då man ville införa ett nytt informationssystem utan man var tvungen att först ta reda på vilken information som behövdes. Man lade ner otroligt mycket forskning på att ta reda på hur detta bäst kunde göras. Man införde olika systemutvecklingsmodeller. Varje organisation hade sin egen modell, sitt eget tillvägagångssätt och det såg i princip ut som i figuren nedan.

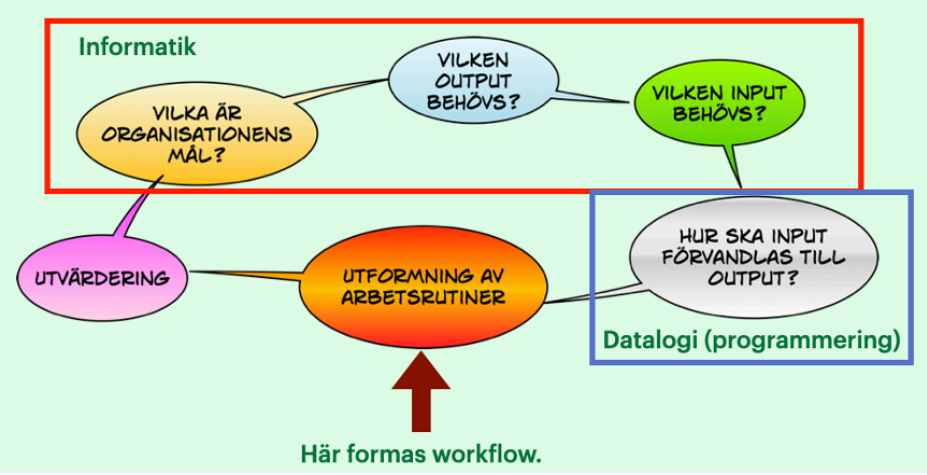

Processen bestod av flera faser och varje fas hade ett märkligt namn som målstudie, informationsstudie, behandlingsstudie etc. I figuren har jag skrivit vad man gjorde i de olika faserna. Det hela ritades gärna upp med lite fancy figurer och dito text, men i själva verket genomlöptes det hela i strikt ordning. Det som är inramat med en röd ram ingick i informatikämnet medan det som var inom det blå området var datalogernas huvudvärk. Man lägger märke till att varken dataloger eller informatiker var speciellt intresserade av hur arbetsrutinerna såg ut i det färdiga systemet. Men det var ju detta som var avgörande för organisationens funktion! Utan ett genomtänkt införande misslyckades hela systemutvecklingen!

På 80-talet insåg man detta och det bildades två sätt att ta hand om problemen. Det ena kallades socio-teknik och innebar i dess mest radikala form att de som skulle använda det färdiga IT-systemet även bestämde hur man skulle arbeta med det (E. Mumford 1983). Man antog att det fanns flera olika lösningar om man skulle välja den som gav den bästa arbetsmiljön. Detta förutsatte att både arbetsgivare och arbetstagare var överens om vad som var bäst. Det andra sättet var fackföreningarnas sätt och det byggde på att arbetsgivare och arbetstagare aldrig var eniga utan alltid var i konflikt med varandra. Enda sättet att komma tillrätta med dessa var regelrätta förhandlingar (Ehn och Sandberg 1979). . Följaktligen krävde facket strikta beslutspunkter där förhandlingar kunde ske medan socio-tekniken såg det hela som en gradvis anpassning

Att utveckla IT-system enligt den ovan beskrivna modellen var dyrt och tog lång tid. Eftersom många av rutinerna i ett företag var tämligen lika mellan olika företag blev det mycket billigare att köpa standardsystem och sedan anpassa dem till företaget eller möjligen tvärtom. Så fortgick det hela. Men så småningom började man datorisera även offentlig verksamhet. Och då gick det alldeles fel.

Ett stort misstag var att man pratar om ”system” (Nurminen 1981). Och i nästa moment talar man om "användare” dvs operatörer av systemet (Flensburg 2015). Ett IT-system är inget system, det är en arbetsorganisation. Det ser vi i figuren ovan. För personalen handlar det om att arbeta på ett nytt sätt, att använda nya arbetsrutiner. Detta moment i utvecklingen är systemutvecklare och programmerare inte klara över. Personalen i organisationen ska nu arbeta på ett helt nytt sätt, men ingen har talat om för dem hur. I bästa fall har man fått en knappologisk utbildning där någon rasande fart förklarat vad som händer då trycker på en viss knapp eller väljer ett visst menyval. Hur det hela hänger samman som en arbetsrutin talar man inte.

Eftersom det handlar om organisering av arbete kan man inte tillämpa Lagen om Offentlig upphandling och om man ändå gör det skapar man en stor, tung och otymplig kvarnsten som man hänger kring vårdpersonalens hals. Det mest märkliga är att detta kallas rationalisering och effektivisering! Istället skapas frustration och det blir omöjligt att genomföra sitt arbete. Speciellt viktigt är det då det handlar om verksamhet som kan betyda liv eller död, dvs sjukvård.

Lewis Mumford pratar om maskiner av typ 1 och av typ 2 (L. Mumford 1934). Typ 1 maskiner är förstärkning av förmågor vi redan har, t ex förmåga att förflytta oss, att lyfta saker, att prata med varandra osv. I princip kan samma aktivitet utföras utan maskinen men det tar längre tid och är mycket besvärligare. Maskiner av typ 2 är maskiner som opererar i överensstämmelse med en inbyggd världsbild. Den enda sådana maskin som Mumford kände till på 30-talet var klockan, som opererade i överensstämmelse med solsystemet. Idag har vi datorer som kan operera utifrån en mängd olika världsbilder, som dessutom kan skifta inom någon millisekund. Jag använder begreppet Weltanshauung för att beteckna den uppfattning av världen i form av ontologi, epistemologi, etik och estetik som ligger bakom ett IT-system (Flensburg 1986).

Detta var systemutvecklare klara över i ett tidigt skede. Redan i mitten av 70-talet hördes kommentarer i stil med ”Varför ge en människa chans att göra fel, då en dator kan göra rätt!”. Den bild systemutvecklare hade av de personer som skulle använda deras system vara inte smickrande. De ansågs vara lata, oansvariga, slarviga och kräva ständig övervakning (Hedberg och Mumford 1975). Följaktligen utvecklades IT-system med denna bild av användaren som en inbyggd världsbild. Det skulle vara så svårt som möjligt för användaren att göra något annat än vad som föreskrevs av systemet.

På 80-talet började forskarna inse att denna bild av verksamhetens medarbetare inte var korrekt och att man måste hänsyn till deras tysta kunskap (Göranzon 1984; Flensburg 1986). Man utvecklade andra modeller för systemutveckling, baserade på mycket större deltagarmedverkan (E. Mumford 1983; Friis 1995). Inom kommersiell systemutveckling, i den mån det förekommer, har detta synsätt helt och hållet tagit över (Cajander Å m.fl. 2013). Däremot lever bilden av den blint regelföljande ämbetsmannen kvar inom den offentliga förvaltningen. Konsekvenserna av detta blir ibland hårresande som t ex att utvisa en 8-mån baby utan föräldrar. Alvesson betecknar detta med dess rätta namn: Dumhet (Alvesson 2006).

Exemplet med Milleniumkatastrofen visar mycket tydligt vad som händer då ett system med en omöjlig världsbild tvingas på en verksamhet. Millenium utvecklades för amerikanska förhållanden med privat sjukvård, finansierad av i fristående försäkringsbolag. I det amerikanske samhället spelar försäkringar och advokater som för bolagens talan mycket stor roll. Följaktligen är den bild av människan som ligger bakom ett sådant system att hon gärna luras, tillskansar sig orättfärdiga fördelar och fuskar om det är möjligt. Systemet ska göra allt detta svårt, helst omöjligt, och då inser man att det kan behövas 24 knapptryck-

ningar för att registrera en patient. Att tillståndet kan vara livshotande är inget man tar hänsyn till. Att förhindra tänkbart fusk anses viktigare!

Återigen, om vi ser på Millenium så kan man inte annat än förundras över hur man lyckades begå alla möjliga misstag, plus några omöjliga, vid systemets utveckling och införande. Det är fullkomligt obegripligt hur väl utbildade överläkare så till den milda grad blev förförda av projektet att de miste sans och besinning, övergav sin yrkesroll och därmed motiveringen för att delta i projektet och inte insåg att ingenting fungerade! De tre projektledarna hävdade vid pressträffen att allt fungerade stort sett bra, när det i själva verkat var fullkomligt kaos i verksamheten (Companello 2026). De var i ett annat universum med en annan Weltanschauung!

Hade Milleniumskandalen kunnat undvikas? Givetvis, frågan är fel ställd! Den rätta frågan är: Hur var möjligt att göra så mycket fel? Hur var det möjligt att så totalt bortse från etablerad kunskap, etablerad vetenskap och beprövade erfarenheter? Vi tror faktiskt att vi forskare inte helt kan svära oss fria. Vi är offer för ett fenomen som delar upp samhället. Delarna kallas ibland för sektorer, ibland för stuprör men jag kallar dem för garderober! Ett projekt utgör en garderob och för att undvika störningar, som riskerar försena projektet håller man dörren väl stängd. Därmed håller man sig till den avgivna kravspecen på 3000 sidor och skalar av sidor efterhand som förseningen ökar. Om någon i garderoben påpekar att systemet inte kommer att fungera så kastas denne ut! Intet får störa det viktiga arbete som försiggår i garderoben. Överraskningen blir massiv då dörren äntligen öppnas och det fantastiska mästerverket visar sig vara helt oanvändbart!

Första fasen är förnekelse: Det är tillfälliga fel, utbildningen är inte klar, det kommer att ordna sig. Nästa fas är insikt: Man inser att som systemet ser ut just nu kan det inte användas. Man har möjligen skyndat på införandet väl mycket. Men får man bara lite tid på sig ska det säkert bli bra. I en hel del fall stannar det här. Man har satsat åtskilliga miljoner (miljarder?) och det vore dumt att kasta dem i sjön. Så det görs en del anpassningar, en del justeringar och systemet fungera hjälpligt. Dessutom hittar personalen olika sätt att gå runt systemet, hitta okända genvägar, undvika dåligt fungerande funktioner o dyl. Men i en del fall når man det tredje stadiet avveckling: Ofta beror detta på att man inser att det skulle kosta alldeles för mycket att göra systemet användbart. Möjligen kan man använda en liten del av det, som beskrivs som ett stort genombrott, nytänkande, unikt och andra superlativer. Men i ett fåtal fall inser man att systemet är helt oanvändbart, att man gjort i grunden fel och det enda som återstår är att se sig om efter ett annat jobb!

Litteratur

Alvesson, Mats. 2006. Tomhetens triumf om grandiositet, illusionsnummer & nollsummespel. Atlas i samarbete med Liber : eLib distributör.

Cajander Å, Larusdottir M, och Gulliksen J. 2013. ”Existing but Not Explicit - The User Perspective in Scrum Projects in Practice.” I Kotzé, P., Marsden, G., Lindgaard, G., Wesson, J.,

Winckler, M. (eds) Human-Computer Interaction. Lecture Notes in Computer Science, vol 8119. Springer. https://rdcu.be/d1kOh.

Companello, Simon. 2026. Milleniumskandalen. Bonniers förlag.

Ehn, Pelle, och Åke Sandberg. 1979. Företagsstyrning och löntagarmakt: planering, datorer, organisation och fackligt utredningsarbete. Prisma i samarbete med Arbetslivscentrum.

Flensburg, Per. 1986. Personlig databehandling : introduktion, konsekvenser, möjligheter. Lund studies in information and computer sciences, 5. Studentlitteratur.

Flensburg, Per. 2015. ”Against users”. 38th Information Systems Research Seminar in Scandinavia (IRIS 38), Oulu, Finland, 9-12 August., 1–13.

Friis, Siv. 1995. ”The PROTEVS Approach: A short presentation of background, principles and methods”. AI & Society 9 (2): 193–207.

Göranzon, Bo. 1984. Datautvecklingens filosofi: tyst kunskap och ny teknik. Carlsson & Jönsson.

Hedberg, Bo, och Enid Mumford. 1975. ”The design of computer systems: Man’s vision of man as an integral part of the system design process”. Human choice and computers 31: 59.

Langefors B. 1966. Theoretical Analysis of Information systems, I & II. 2 vols. Studentlitteratur.

Mumford, Enid. 1983. Designing human systems for new technology : the ETHICS method. Manchester Business School.

Mumford, Lewis. 1934. Technics and civilazation. Harcourt Brace and company.

Nurminen, Markku. 1981. ”Against systems”. Conference paper presented vid IRIS 4.

Per Flensburg: Nytt AI-hot

Nytt AI-hot

Per Flensburg, professor i informatik

2021 grundade syskonen Daniela Amodei och Dario Amodei företaget Anthropic PBC är ett amerikanskt privatägt AI-företag baserat i San Francisco, De var båda tidigare medarbetare från OpenAI. Företaget är registrerat som ett Public Benefit Corporation som ger företaget juridisk frihet att investera delar av sin vinst i allmännyttiga projekt, istället för att uteslutande maximera utdelningen till aktieägare. I gengäld krävs full transparens och årliga rapporter som redovisar hur verksamheten har bidragit till allmännyttan.

Företaget har utvecklat en serie stora språkmodeller (LLM) under namnet Claude, vilka konkurrerar direkt med modeller som OpenAI:s ChatGPT och Google:s Gemini. Företaget har även programmeringsverktyget Claude Code, för mjukvaruutvecklare. Anthropic har profilerat sig genom etiska riktlinjer; bland annat undviker företaget att utveckla underhållningsprodukter som riskerar att bli beroendeskapande.

I februari 2026 hamnade Anthropic i en öppen konflikt med Pentagon. Konflikten rörde Anthropics användarvillkor, som förbjuder att företagets teknik används för massövervakning i USA eller för att styra helt autonoma vapen. Försvarsminister Pete Hegseth krävde då att dessa restriktioneskulle tas bort för att möjliggöra "alla lagliga användningar" inom försvarsmakten. När Anthropics VD Dario Amodei vägrade ge vika och stod fast vid företagets

etiska gränser, hotade Hegseth med att klassificera bolaget som en leverantörsrisk och eventuellt åberopa den federala krislagen Defense Production Act.

I slutet av februari 2026 ingrep president Donald Trump i konflikten. Han riktade skarp kritik mot Anthropic, kallade företagsledningen för "radikal vänster" och menade att deras inställning utsatte amerikanska trupper för fara och äventyrade den nationella säkerheten. Trumpregeringen meddelade därefter att federala myndigheter skulle upphöra med all användning av Claude, och Pentagon stämplade bolaget som en risk. Anthropic svarade med hot om att stämma den amerikanska staten, med argumentet att svartlistningen bröt mot juridiska principer och skapade ett farligt prejudikat. Företaget fick stöd av digitala människorättsorganisationer som Electronic Frontier Foundation (EFF).

Anthropic har specialiserat sig på hjälpmedel för programmerare. I förra veckan släppte bolaget information om sin nya AI-modell, Mythos. Enligt Anthropic är den extremt skicklig på att hitta säkerhetshål i it-system, även sådana som de allra flesta mänskliga experter missar. Därför beslutade Anthropic att i dagsläget inte släppa modellen till allmänheten. I stället ska stora techbolag som Google, Amazon, Microsoft och Nvidia först få en chans att köra den mot sina egna system, så de hittar eventuella säkerhetshål i sin egen mjukvara innan andra gör det. Att släppa den öppet skulle helt enkelt vara för farligt, hävdade företaget.

Ett sätt att bygga hajp, menar vissa personer. Bra och ansvarsfullt menar andra. Men med tanke på bråket med Trump tidigare i år gör att företaget har all anledning att hajpa sina produkter.

För att den nya AI-modellen inte ska ge kriminella och andra hotaktörer ett försprång ska bara ett antal utvalda techbolag få tillgång till den tills vidare. Projektet kallas Glasswing och inkluderar bland andra Google, Microsoft och stiftelsen bakom Linux. Idén är att dessa ska få en chans att köra Mythos mot sin egen kod och på så sätt hitta säkerhetshål innan angripare gör det.

Speciellt bank- och finansvärlden är bekymrad över hotet som ett missbrukat Mythos skulle ge. Bankerna har särskilda krav på sin it-säkerhet, eftersom cyberangrepp mot dem skulle kunna sätta hela det finansiella systemet i gungning. Finansinspektionen i Sverige och dess motsvarighet i både Storbritannien och USA kommer att gå ut med varningar till bankerna.

De svenska storbankerna är mer förtegna. Handelsbanken vill inte kommentera Mythos. Swedbank vill inte heller säga något specifikt om denna modell. Nordeas pressavdelning skriver i ett mejl: ”Vi följer utvecklingen inom artificiell intelligens noggrant. Nya framsteg, inklusive Anthropics nya språkmodell Mythos, har inte kommit som någon överraskning för oss.” Enligt Anthropic har Mythos redan hittat tusentals säkerhetshål i allt från operativsystem till webbläsare. Bland annat en bugg i ett operativsystem som hade legat gömd i koden i 27 år.

Enligt min uppfattning kan Mythos i felaktiga händer skapa fullkomligt kaos i alla IT-system i hela världen. Det är ett välkänt faktum att alla IT-system innehåller felaktigheter som ännu inte är upptäckta. Det visade Gödel redan 1931 med sitt ofullständighetsteorem: I varje konsistent formellt system, tillräckligt för aritmetiken, finns en formel, som inte kan bevisas och vars negation inte heller kan bevisas. Vi kan alltså inte bevisa att ett dataprogram är korrekt. Mythos kan däremot visa att det är felaktigt genom att upptäcka nya buggar.

Att Mythos släpps till ett antal stora techföretag anser jag vara detsamma som att släppa det fritt. Någon kommer att läcka, någon kommer att slarva så en länk kommer på villovägar. Förutom att fylla internet med AI-genererat skräp är det nu risk att AI kommer att sabotera stort alla världens datorer. Kan vi skydda oss mot detta? Egentligen inte, vi vet ju inte varifrån angreppen kan komma. Man kan byta lösenord, man kan införa tvåfaktorsidentifiering

men det är bara ett yttre skalskydd. Vad jag har gjort är att jag tagit backup på all information jag har i molnet, kopierat den till externa hårddiskar och sedan stoppat undan dem i skrivbordslådan. En 4 TB extern hårddisk kan man köpa för mindre än 1500 kr och det är väl investerade pengar och den rymmer allt du kan producera under hela ditt liv!

Bode Janzon: Hur ska man se på " En kulturkanon för Sverige"

Hur ska man se på " En kulturkanon för Sverige" (SOU 2025:92)?

Bode Janzon

I DN kunde man i oktober 2022 läsa en artikel rubricerad: är kulturkanon en " - tom politisk gest eller en viktig hjälp i skolan?" Ta gärna bort bestämningen "tom" och ersätta den med valfri annan. Vanligtvis knyts nationell/patriotisk till kanonbegreppet men jag har även sett feministisk med flera. Alternativet till "tom... gest" i rubriken avser förstås implementering av ett eller annat verktyg/redskap i skolundervisning. Vad folkpartisten Cecilia Wikström, som ofta anges som den som lanserade idén i kulturpolitiken, hade i tankarna för tjugo år sedan tänker väl ingen på idag? Hon motionerade i alla fall i riksdagen 2006 om ett annat tema, en litteraturkanon och motiverade förslaget med att en sådan skulle bl.a stimulera läsande och språkförståelse. En färsk studie visade, enligt Wikström på brister i det avseendet bland unga. För att ingen skulle tro att förslaget handlade om enbart svenska litterära verk underströks särskilt att betydelsefulla verk i världslitteraturen skulle ingå i en sådan kanon. Hon var av detta att döma inte ute i ett syfte att göda svensk nationalism. Ett par år senare motionerade hon i riksdagen med ett förslag om att universiteten skulle sammanställa och ge "högkvalitativa" översiktskurser i humaniora. Tanken med motionen var väl inte att ge samtliga förstaårsstudenter ett humanistiskt basår (core curiculum) som inledning på universitetsstudierna men att erbjuda ett komplement till ett enahanda plugg på yrkesinriktade kurser. Med båda dessa motioner togs initiativ som syftade till att sprida och stimulera till humanistisk bildning.

Tjugo år senare handlar det om en på offentligt uppdrag presenterad kulturkanon, Lars Trädgårdhs utredning (SOU 2025:92), av flera avfärdad som passé. Helt enkelt ett obrukbart verk som strider mot läroplan, lärarnas och elevernas frihet m.m. Underbyggda åsikter, javisst men tveksamma inlägg som redlig granskning av en utredning. Några kända opinionsvägvisare från kulturskråret styrde in den offentliga debatten på spåret, till skada för en av lärande intresserad allmänhet.

Om man ser en (kultur)kanon som blott och bart en lista på (om än varaktigt betydelsefulla) verk så kan det vara lätt att efter en eller annan genomläsning för att stilla eventuell nyfikenhet, lägga den åt sidan. Ett koncentrerat urval kan alltid ifrågasättas både i enskildheter och principiellt även om det är genomtänkt, ett (urval) förblir ju ett i den sortens statiska betraktelser. Luckor/frånvaro kan tyckas tala mer än nedslag/exempel. Själv har jag svårt för ensidiga recensioner. En kanon bär förstås spår av sin tillkomsttid, av samtida syn på kulturarvet, den är ett vittne färgat av sin tid. Ett verk som speglar vår tids tänkesätt utan anspråk på tidlöshet. Fokusering på enskilda detaljer och ensidighet kväver all diskussionslust, och förstås det aktualiserade ämnet.

Cecilia Wikströms idé från 2006 tog fasta på litteraturen liksom flera utarbetade och realiserade föregångare utomlands. Hur dessa utformades har jag inte studerat närmare. Trädgårdhs kulturkanon utgår från ett bredare synsätt: den tar upp de konstnärliga fälten men lägger även till kulturaspekter i samhälleliga och ekonomiska kulturarv i ett historiskt perspektiv. Detta breda och i tid djupa anslag åtföljs av diskuterande texter som sätter in respektive verk i relevanta sammanhang eller "fönster". Blir det bättre om det konstnärliga

ställs sida vid sida med samhälleliga kultursammanhang? Det bidrar till viktiga perspektiv från samhällslivet vilket ökar komplexiteten och stryker under att kultur snart sagt omfattar all mänsklig aktivitet. Här har listor och texter (fönster) förts samman för att bilda en helhet som i resonerande kortform bildar en syntes av en samling kulturarv som format och formar vårt land. Alls inte en enhetlig, idealiserande eller självbelåten historisk syntes snarare en spretig sådan som inte gömmer det konfliktfyllda. En tankefigur som borde analyseras som en helhet. Inte som ett rättesnöre/direktiv, utan som referenser, men inte Referensen. Vi skulle, från den utgångspunkten få en mer lärorik diskussion både om vår historie-/kulturarvssyn och om vår tid/samhälle! En kulturkanon för Sverige förtjänar att läsas och bedömas som ett intellektuellt/akademiskt alster utan politiska, fackliga eller ideologiska sidoblickar.

En ingång till granskning och diskussion av denna kanons kulturarv är följande: samhällets och konstens lämningar (kulturarv) skapas inte i slutna rum, bildligt talet. Den svenska stoltheten kakelugnen t.ex utvecklades under en bränslekris på 1700-talet orsakad av omfattande skogsavverkning för att fylla energibehoven vid produktion av järn för export till kontinenten. Den svenska kakelugnen tillkom med andra ord i ett samhälleligt sammanhang. En given kontext som redovisas i kulturkanon med tillägget att kakelugnens grandiosa epok inföll med urbaniseringsvågens bostadsbyggande från 1800-talets slutskede.

Likafullt utvecklades Kakelugnen inte från ett underförstått nolläge utan den byggde vidare på en europeisk tradition. Eldstäder klädda i kakel tillverkades sedan flera hundra år på kontinenten, problemet var att dessa var både bränsleslukande och värmeineffektiva. Ett spår som detta öppnar möjligheter för läsaren att själv gå vidare och söka andra teknikhistoriska utvikningar och bildning. En annan nog så viktig iakttagelse är att nymodigheter/uppfinningar är länkar i en lärande kedja(-or) - processer efter en tidslinje - som förbinder svenskt med utländskt i vad som blir internationella (bland)fenomen snarare än strikt nationella. Vi vill gärna slå fast att kakelugnen är (hel)svensk men med ett djupare historiskt perspektiv blir bilden mer sammansatt. Att harmoniera eller komplicera sammanhang, det är frågan! Det är förenligt med en kritisk granskning att diskutera nationell (eller annan) identitet och samtidigt bidra till humanistisk bildning. Så kan man reflektera över i princip samtliga 100 formativa lämningar (kulturarv) på kanonlistan, deras beroende av inhemska och ”främmande” (andra) föregångare och sammanhang. Sambanden behöver förstås och förklaras.

PS. Ett tips: FOKUS startade den Svenska Kanonpodden i slutet av mars.

Dag Lindgren: Millenium och egna reflektioner

Millenium och egna reflektioner

Dag Lindgren professor i skogsgenetik vid Strömstad Akademi

Det satsas mycket på sjukvård och visst är det mycket som fungerar bra. Själv har jag minst två dödliga sjukdomar och skulle varit död nu om jag inte behandlats. Just nu mår jag bra.

Millenium är namnet på en utredning hur sjukvårdsadministrationen i Göteborg och Bohuslän skulle förbättras. Millenium antyder permanent, men Millenium överlevde i tre dagar efter sjösättning. Eftersom Strömstad akademis rektor varit aktiv om Millenium hoppades jag kunna skriva om det som utgångspunkt för skrivelse för en grupp socialdemokrater dvs politiker, dvs de som bestämmer. Att skriva den här artikeln skulle vara en föregångare. Men resultatet kanske blir att det inte är meningsfullt att fortsätta men jag fortsätter att

spåna. Jag låg på akuten i Trollhättan över påskhelgen med lunginflammation och komplicerande faktorer vilket inspirerar att tänka.

Rektor för Strömstad akademi inledde akademins engagemang för Millenium Hur man misslyckas med en systemutveckling med en omfattande analys via en från akademin fristående kanal. Sen skrev han en recension av en nyutkommen bok 2026 på Bonniers förlag: Millenniumskandalen : journalsystemet som havererade Författare:Simon Campanello

Allmänt tycker jag samhället inte givit medborgarna maximalt bra liv. Det är så imperfekt att det väsentligt minskar sannolikheten att homo sapiens överlever i ett sekelperspektiv. Därför driver jag inom akademin överbefolkningsfrågan. Jag har nedsatt hörsel och syn har svårt att hantera mobil och annan elektronik är fumlig och minns knappast muntliga besked, men tror det är bra jag försöker ändå.

Hälsocentralerna vill inte vara tillgängliga för brev, det finns inte brevfack utanför, postar man i vanlig brevlåda tar det längre tid om det ens når mottagaren. Får jag ett brev är det via 1177, men jag kan inte själv skriva brev på 1177. Det gäller generellt hos många aktörer en ovilja att korrespondera per brev, en del aktörer sänder tillbaka brev oöppnade. Det är inte helt enkelt att hantera 1177 och 1177 godtar inte BankId på min dator över hälften av gångerna jag försöker. Det är nog att den frågar om jag vill slippa nått nästa gång och jag svarar ja men slipper inget. 1177 visar inte heller min nästa bokade tid när jag skriver detta. På email får jag meddelanden om att det kommit nya meddelanden på t ex 1177. Det är jobbigt att kolla alla sådana meddelanden, en del är oviktiga eller redan kända. Medicinare som andra föredrar att ge muntliga svar på frågor framför att skriva ner dem. Jag hör dåligt och missförstår lätt så jag vill väldigt gärna ha skriftlig information.

Jag har diabetes 1 (LADA) och beroende av sensor i armen och dosa som tar emot signalen. Akut farligt om blodsockret sjunker till noll, då dör jag. Dosan varnar i god tid. Jag tappade bort min dosa innan jag lades in. Det är administrativt krångligt att få en ny dosa, man måste få kontakt med diabetes som bara har öppet vardagar. Ett lager finns nära, men det är bara diabetes som kan ta ut från det. Jag får inte en reservdosa ens om jag betalar. Jag har ett äldre system hemma som reserv med blodprov på stickor. Jag bad om nya stickor eftersom förbruknings tiden gått ut, men fick en obruten förpackning av hela systemet, det var enklare för sjukvården, men inte för mig.. När jag packade upp det när dosan försvunnit kunde jag inte ta ett blodprov enligt instruktion och jag tröttnade på att lära mig det gamla systemet igen.

Jag fick en ny dosa på akuten och sensor innan jag skrevs ut från akuten, men larmet var inte påslaget. Jag kunde ha åkt hem från akuten och dött på natten om än väldigt liten risk. Ingen personal som hade en aning om diabetes var närvarande när den nya förpackningen packades upp och jag fick en ny dosa och sensor. De läste bruksanvisningen på svenska (jag satte inte på sensorn själv för första gången på fyra år). Detta resulterade i att svenska bruksanvisningen till dosan blev kvar på sjukhuset. Och jag har ingen svensk bruksanvisning till dosan. Fast kommer kanske ihåg tillräckligt. Diabetessköterskan lovade en ny bruksanvisning genom beställning via 1177 men det kom ingen där. Diabetessköterskan sade att mina värden är tillgängliga på 1177 men det är de inte det är bara den som beställt prover som får dem.

Ett problem med dosan är att den bara larmar en gång när blodsockret passerat en låg gräns. Sedan får man kolla själv, t ex hålla sig vaken på natten tills blodsockret stigit. Jag påpekade en del möjliga förbättringar skriftligen till leverantören, men den nya dosan är identisk med den gamla. Dvs - som vanligt – resulterar inte kundförslag i förbättringar och förbättringar görs sällan.

Behandlingen mot lunginflammation är bl a extra syre. Man kan röra sig fritt långt om man har syre med sig. Det fanns i tub, men det var inte tillåtet att själv hantera tuberna. Jag hade en syrepåse, men jag lärde mig aldrig att ta på den på rätt sätt och jag måste ofta ta på och av den.

Jag vill se rätt tid. Jag har en elektronisk klocka med mig som visar tid när jag trycker på den, men den visade inte rätt tid. Svårt att fatta hur man ställer om (som vi alla nyligen upplevt vid det nu föråldrade skiftet mellan sommartid och normaltid). EU beslöt för några år sedan att avskaffa sommartid, men länderna har inte kunnat enats om hur, så reformen är inte genomförd. För att ställa om behöver jag utrymme, ljus, rätt tid och har bara en minut innan klockan slocknar. På sjukhuset har man ett sängbord som ofta behövs till annat, det var otillräckligt. Men personalen sade att den fungerar ju, så du får ställa om själv. Tiden blev inte inställd.

Jag ville släcka takljuset och det finns knappar vid ingången. Men det står inte skrivet ovanför knapparna vad de betyder, så jag försökte och tryckte på medicinsk bedömning behövs, dvs tillkalla läkare. Vore jättelätt att tydligt markera de knappar man inte vill att patienten trycker på.

Det var osäkert om det skulle komma någon läkare förbi mig, två dagar kom ingen. Trodde vanlig sjukhusrutin var att ”ronden” gick varje dag.

Ofta ger personalen löften att komma och prata mer som inte infrias eftersom de vill slippa en besvärlig patient. Generellt tror jag man kan formulera ”lita aldrig på ett löfte”. Det gäller mycket annat i samhället också.

På toan till dubbelrummet saknades ofta behövligt (exempel: pappersmuggar till tandborstning och även toapapper tog tillfälligt slut).

När jag skrevs ut fick jag ett utskrivningsdokument i ett exemplar på papper med fem sidor, några med lite text och en del onödigt. Jag bad om det elektroniskt men det gick inte. Utskrivningsläkaren lovade fixa det, men det gjordes inte. Får man det elektroniskt kan man hantera och bevara informationen. För mig är motivet att inte ge elektronisk kopia oförståeligt.

Akutvistelsen kommer att få en del oförutsägelsebara kanske obehagliga konsekvenser i framtiden. Mitt minne skall utredas. Säkert psykologmöte. Det skall utredas om jag behöver hemhjälp, där vården skriftligt anser jag behöver det, trots att jag anser jag inte behöver det. Men något försök att kontakta mig har inte gjorts 14 dagar efter jag skrevs ut.

Jag bad själv om en undersökning med tomografi rörande mitt dåliga korttidsminne och om man kunde göra något åt det. Jag fick inget direkt svar på frågan men mitt körkort kommer att dras in. Jag har ingen bil och törs inte köra bil. Tomografi gav också resultat att jag fick näsdroppar mot en defekt jag aldrig märkt obehag av, men näsdropparna orsakar en del obehag. Jag är faktiskt orolig att man skall försöka omyndigförklara mig, minder orolig för att det skall lyckas. Det är inte bra om personer blir rädda för vården!

Det är bra ju närmare hem patienter har, men det är ju ingen nyhet. Har aldrig tillbringat natten på sjukhus så långt hemifrån och så långt från anhöriga före jag flyttade till Bohuslän för två år sedan.

Jag tror det är bra att jag luftar mina synpunkter om sjukvård inom akademin även om det blir väldigt personligt och specifikt, eftersom någon kanske påpekar något sakfel eller kompletterar någon synpunkt innan jag går vidare med ett urval och bättre genomtänkt politiskt.

Konsulter kan vara farliga eftersom de vill sälja in vissa system och därför grönmålar dem. Kanske det har det varit huvudorsaken för Millenium skandalen. En generell nackdel med marknadsekonomin inklusive den politiska delen! Att koppla till utländska system leder till beroende som kan bli katastrofalt när utlandet ändrar eller inte underhåller, bättre att hålla det helsvenskt. Svenskt regelverk hindrar ibland utländska system och Sverige är ovilligt ändra regelverket så det anpassas internationellt. Det är förmodligen relativt lätt att anpassa olika svenska system, som olika regioners system, till varandra. Vet inte vad man skall göra åt det mer än vara medveten om problemen. En fördel är att andra regioner troligen inte kommer att försöka detta system.

Millenium utredningen kostade massor och inhämtade många uppgifter från olika aktörer. Den bör delvis ge underlag för mindre ändringar lokalt i regionen. Vilka? Tex klistra på lappar med text på knapparna man inte vill patienterna trycker på i onödan. Och ge patienterna utskrivningsdokument elektroniskt som komplement till ett exemplar på papper.

Man skall vara försiktig med att kritisera politiker som genomdrivit olyckliga beslut som beställning och implementering av Millenium. Det övergår så lätt till politisk pajkastning – om ni röstat på vårt parti hade detta inte hänt! Det kanske är bra att skriva namnet på de viktigaste inblandade konsulterna så de inte anlitas igen för liknande uppgifter.

Ljungskile 260424

Hari Prakash Garg: The Art of Life – As I Think

The Art of Life – As I Think

Hari Prakash Garg, Honorary Professor at Strömstad Academy

I use to ask to myself when I was a Child, Student, a married young man, a Scientist, Professor, Administrator and after retirement to myself and my wife – what have I truly done & achieved in life? It then also led me to ask myself– what has been the goal of my life? Man like me getting up in the morning, eating food, earning money, enjoying life with family should not be the aim of life.

As I received myself from a curious sojourn, I opened my eyes to the smile of a girl I had helped to educate. It was then that I realized, it wasn't the money I had earned or name/ fame/respect/contacts in India or abroad or my rewarded research in Solar/ Renewable energy that could have been the goal of my life. It was the way of my life. My wife used to tell me that this is what everybody is doing and our satisfaction in life is most important.

One often believes that survival - in terms of care for family, respect in society, success, fame and health is the ultimate goal of his or her life. I believe that I should live for the society, work for the society and make a purpose of life. There are many challenges in the society particularly among poor people such as poverty, unemployment, illness, superstition, addiction, discrimination and education. How are then humans different from animals? We have indeed been blessed with wisdom, but not for the benefit of self. Each human's life must be, as I think, shared for the benefit of others around them.

Education for girl child and the poor, medical help, clothes and shelter for the vulnerable, financial help for the ones in need and unwavering respect and support for all – that is the true way of living one's life, 'Making a Difference'. And this way of life, which is pure, honest and also noble must be the only goal of our lives.

Why don't we make a note to always ask ourselves this–are my actions aimed at benefiting only myself and my loved ones? Because, at the end of the day and at the end of our lives, if we have lived only for ourselves, what difference did we make in the world?

We have adopted two families, and help them financially like fees to the children, medical help, token money every month, free loan, advice, etc.